

EPIKA

literární druh, který se vyznačuje dějovostí, obsahuje příběh. Základem je vyprávění, které směřuje ke střízlivosti a objektivitě. Důležitá je úloha vypravěče (ich-forma nebo er-forma). Ve středověku veršované útvary, v současnosti převážně próza. Původ v řeckém výrazu epos = slovo. Epický = výpravový.

literární žánry

drobná epika

anekdota – krátké vyprávění s výraznou humornou pointou, vtip

povídka – krátký až středně dlouhý prozaický žánr. Má jednoduchý děj, málo postav, odehrává se v krátkém časovém úseku, předchází děj jen zkratkovitě, objevuje se v 19. století

bajka – krátké veršované nebo prozaické vyprávění. Obsahuje alegorii – zvířata či rostliny vystupují jako lidé. Obsahuje ponaučení.

střední epika

legenda – veršovaný nebo prozaický žánr epický útvar vyprávějící o životě, skutcích, zázracích a mučednictví světců. Hlavním cílem legendy je oslavit daného světce a čtenářům představit vzor hodný následování.

pohádka – (někdy též **báchorka**) je obvykle krátký epický fiktivní příběh folklórního původu, ve kterém se střetávají jasně rozpoznatelné síly dobra a zla, přičemž ve většině těchto textů vítězí dobro nad zlem. Dobro i zlo bývá reprezentováno celou řadou postav, kterým říkáme nadpřirozené, pohádkové. Pro pohádkový styl jsou příznačné ustálené vstupní a závěrečné formule, které mají myticko-rituální původ.

pověst – původně lidové prozaické vyprávění, zčásti založené na pravdě, ale s vybájenými prvky. Tváří se věrohodně jako historický výklad.

novela – středně dlouhý prozaický žánr. Jednoduchý příběh s omezeným počtem osob, vzniká v době renesance. Vyznačuje se překvapivou pointou.

velká epika

epos – komplikovaný, rozsáhlý příběh s řadou postav, schopnosti hlavního hrdiny většinou převyšují lidské schopnosti (většinou Bůh nebo polobůh), protože je vzorem pro ostatní.

román – od doby romantismu hlavní žánr literární tvorby, vzniká ve středověku - název podle románských jazyků, nahradil epos; rozsáhlý prozaický příběh, složitý děj, odehrává se v delším časovém úseku, mnoho dějových linií; vícedílné romány – románová epeje, saga, kronika; román řeka; z hlediska zaměření – historický román, psychologický román, filozofický román, dobrodružný román atd.

LYRIKA

literární druh, který vyjadřuje city, pocity, nálady – lyrika milostná, přírodní, reflexivní (meditativní), oslavná, občanská (politická). Často monologické promluvy, kde je mluvčí totožný s autorem. Název podle lyry, řeckého hudebního nástroje, který původně poezii tohoto typu doprovázel.

literární žánry

píseň – text na pomezí slovesného a hudebního umění, text vhodný ke zhudebnění, krátká báseň s pravidelnou stavbou a výrazným rytmem, ve středověku též chanson, canzona

klasické středověké formy – sonet (znělka), villonská balada, madrigal

elegie – ve starém Řecku původně báseň psaná elegickým distichem, báseň vyjadřující smutek a stesk, též žalozpěv

hymnus – původně kultovní píseň oslavující bohy, později i hrdiny, ve středověku křesťanské hymny – charakter modlitby, též chvalozpěv

óda – oslavná píseň, kratší, patetičtější, velebí obecnější skutečnosti

dithyramb – oslavná báseň – výraz bezprostřední radosti, bujarého nadšení, původně spjato s tancem na oslavu boha Dionýsa

epitaf – náhrobní nápis

epigram – krátká báseň, původně nápis na hrob, pak satirický text, komentující a soudící aktuální negativní jevy

pásmo – dlouhá polytematická báseň vychází z principu montáže – volný sled pocitů, dojmů a představ, psychický automatismus – myšlenkový tok zdánlivě bez cenzury, text typický pro surrealismus

lyricko-epické literární žánry

balada – veršovaný útvar spjatý s lidovou slovesností, pochmurný charakter, tragické motivy, hutnost děje – příběh předáván v obrazech, symbolika čísel, vztah viny a trestu

romance – původně středověká rozmarná báseň, typická pro jižní (románské) kulturu; milostný příběh

poéma (též byronská povídka) – veršované vyprávění, typické pro období romantismu, příběh je spíše naznačen, časté vnitřní monology hlavního hrdiny, mnoho otázek po smyslu života, nešťastná láska

DRAMA

literární druh, který má děj a je určen ke scénickému provedení – realizace v divadle, v současnosti v hraném filmu, vystupují tu herci, důležitá výstavba scény a výprava. Základem dramatu jsou dialogy a monology. Přímou řeč doplňují scénické poznámky. Původní význam slova = tanec satyrů.

literární žánry

tragédie (*truchlohra*) - původně nejvýznamnější dramatický žánr, původ ve starém Řecku (význam slova – zpěv kozlů), přisuzována vysoká hodnota – moment katarze, vážný obsah, morální dilema, častá úmrtí postav; struktura tragédie podle Aristotela: 1. expozice, 2. kolize, 3. krize, 4. peripetie, 5. katastrofa

komedie (*veselohra*) – vznik ve starém Řecku, chápána jako nižší žánr, komické (satirické nebo humorné) pojetí, končí podobně šťastně, postavy často zastupují urč. typy, koncem středověku v Itálii *commedie del'arte* – improvizční prvky

čínohra (= drama v užším slova smyslu) – novodobý dramatický útvar (19. století) – realistické drama, prvky tragédie i komedie; propracovaná psychologie postav, sociologické prvky, zobrazeny vážné mezilidské vztahy a společenské problémy, v druhé polovině 20. století (postmoderna) vzniká absurdní drama

žánry spjaté s hudebním projevem – **opera, opereta, muzikál, melodram**